

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Гуманитарлық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Гуманитарная серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3439

№ 1 (2022)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Гуманитарная серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

KZ46VP400029271

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области истории,
правоведения и общественных наук

Подписной индекс – 76131

<https://doi.org/10.48081/ROVR2058>

Бас редакторы – главный редактор

Бегимтаев А. И.

к.полит.н.

Заместитель главного редактора

Шамшудинова Г. Т., *доктор PhD,*

ассоц. профессор

Ответственный секретарь

Турлыбекова А. М., *к.и.н., ассоц. профессор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Акишев А. А.,	<i>д.полит.н., профессор;</i>
Алтыбасарова М. А.,	<i>к.полит.н., доцент;</i>
Ветренко И. А.,	<i>д.полит.н., профессор (Россия);</i>
Шашкова Я. Ю.,	<i>д.полит.н., профессор, (Россия)</i>
Дронзина Т. А.,	<i>д.полит.н., профессор (София, Болгария)</i>
Абдикакимов М. Т.,	<i>доктор PhD</i>
Ермаханова С. А.,	<i>к.социол.н.;</i>
Сағиқызы А.,	<i>д.филос.н., профессор;</i>
Кожамжарова М. Ж.,	<i>к.филос.н.;</i>
Ахметова Г. Г.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Уызбаева А. А.,	<i>доктор PhD;</i>
Аубакирова С. С.,	<i>доктор PhD</i>
Альмуханов С. Х.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Кадыралиева А. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Манасова М. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., профессор;</i>
Олжабаев Б. Х.,	<i>к.ю.н., ассоц. профессор;</i>
Ишеков К. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Россия);</i>
Таштемханова Р. М.,	<i>д.и.н., профессор;</i>
Азербайев А. Д.,	<i>доктор PhD;</i>
Шокубаева З. Ж.	<i>(тех. редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/LKGJ6711>***Б. Е. Әбен¹, Д. К. Бурханова²**

^{1,2}Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖОҒАРЫ БІЛІМГЕ ӘСЕРІ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕЛУ

Бұл мақалда автор COVID-19 пандемиясы экономиканың барлық салаларына әсер етіп, қызметкерлердің әлеуметтік бейімделуі өзгерді әдеттегі өмір салтымызды түбегейлі өзгеркені жайлы талдайды. Кейіннен қабылданған құлыптау бәрімізге жаңа жолмен өмір сүруді үйретті. Нәтижесінде, осы кезеңде көптеген қоғамдық және кәсіби салалар қарсылық көрсетіп қана қоймай, жаңа шындыққа бейімделді. Пандемия жағдайында жаңа қиындықтарды еңсеру үшін өзін-өзі сақтау инстинкті маңызды болғанымен, шешім қабылдаудың ұжымшылдығы мен жылдамдығы маңыздырақ рөл атқарды. Пандемиядан ең көп зардап шеккен салалардың бірі ретінде жоғары білімді атауға болады. Оның үстіне, ол өз қызметін онлайн форматқа көшіруге дайын еместердің бірі болды. Осы мақсатта 2020 жылдың қараша айында Білім беру сапасын қамтамасыз ету жөніндегі тәуелсіз агенттік (БСҚА) екі фокус-топта: қызметкерлер мен оқытушылар құрамы және университет студенттері бойынша Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындары бойынша зерттеу жүргізді. Әлемдік қоғамдастықтың жоғары білім беру қызметін қолдау бойынша қабылдап жатқан барлық шаралары мен іс-шараларының әсері әлі бағаланбауы анық. Дегенмен, қазіргі уақытта жоғары білім беру жүйесі түбегейлі өзгермей, тек жаһандық дағдарыс жағдайында ғана нығайтылуы үшін атқарылған шараларды саралауға болады.

Кілтті сөздер: COVID-19, жоғары білім, қызметкерлер, әлеуметтік бейімделу, қызметкер жағдайы.

Кіріспе

Қашықтықтан және онлайн білім беру қазірдің өзінде көптеген елдерде білім берудің негізгі түрі болып табылады. Цифрлық форматта білім беруді жүзеге асырудың жаңа әдістері мен инновациялық тәсілдері жоғары оқу орындарында белсенді түрде енгізілуде. Осыған байланысты, бұл бағыттағы оң тәжірибені атап өту және келешекте мұқият назар аударуды қажет ететін проблемалық мәселелерді анықтау үшін Қазақстан университеттерінің оқу үдерісіндегі мәжбүрлі өзгерістерді қалай жеткенін қарастыру ерекше маңызды.

Осы мақсатта 2020 жылдың қараша айында Білім беру сапасын қамтамасыз ету жөніндегі тәуелсіз агенттік (БСҚА) екі фокус-топта: қызметкерлер мен профессорлық-оқытушылық құрам және университет студенттері бойынша Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарына зерттеу жүргізді. Бұл тақырыптық талдау зерттеу нәтижелерін ұсынады және талдайды, осы мәселе бойынша одан әрі зерттеуге ұсыныстар жасайды [1].

Зерттеу әдістемесі

Бақылау – бұл процесс білім алу үшін сезім мүшелерін пайдалануды қамтиды. Көп жағдайда ол басқа әдістердің бөлігі ретінде қолданылады. Салыстыру- салыстыру нәтижесінде басқа құбылыспен немесе объектімен ортақ белгілерді немесе айырмашылықтарды белгілеуге болады. Танымдық тапсырманың негізгі сұрақтарына жауап беруге көмектесетін маңызды белгілерді салыстыру керек. Екі объектіге тән ортақ нәрсені анықтау – өрнектерді білуге апаратын жол.

Әлемдік тәжірибеге шолу

Өзгерістердің жалпы векторын байқауға болады: пандемия университеттерді қиын жағдайда қалдырды, оларды болып жатқан оқиғаларға тез бейімделуге, жедел цифрландыруға қомақты қаражат жұмсауға және ықтимал салдарларды ескерместен жиі шешім қабылдауға мәжбүр етті. Пандемия білім және ғылым саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа теріс әсер етті: халықаралық сапарлар тоқтатылды, алмасу бағдарламалары тоқтатылды және студенттер мен оқытушылардың академиялық ұтқырлығы, көптеген бағдарламалар [2].

Ғылыми-зерттеу ынтымақтастығы бағыттары да тоқтатылды.

Пандемияның жоғары білім беру жүйесіне әсері әлемнің әртүрлі бөліктерінде ерекше және әр елде әртүрлі. Дегенмен, бұл өзгерістердің жалпы векторын байқауға болады: әлемдегі барлық университеттер ең қысқа мерзімде өзгерістерге бейімделуге мәжбүр болды, цифрландыруды жеделдету үшін айтарлықтай қаржылық және адам ресурстарын жұмсады және жиі ықтимал салдарларды ескерместен шешім қабылдауға мәжбүр болды. Қашықтықтан оқыту нысаны, оны жүзеге асыруға арналған

техникалық құралдардың түрлері, студенттердің алған білімдерін меңгеруін бағалау, бітіру емтихандарын өткізу және келесі оқу жылына талапкерлерді қабылдау өзекті мәселелердің тағы бір түрі болып шықты. Бұл шұғыл шешімдерді қажет етті.

Қашықтықтан білім беруге жаһандық қошу

Пандемия қашықтан білім берудің дәстүрлі біліммен бәсекеге түсе алатынын көрсетті. Сонымен қатар, ол онлайн оқытуға жаһандық ауысымның драйверіне айналды. Қашықтықтан білім беру 2020 жылға дейін соншалықты танымал болмағанымен, бүгінгі шындық білім берудің бұл түрі қазірдің өзінде қажеттілік екенін көрсетеді. Ешкім онлайн оқытудың салдары мен нәтижелеріне мерзімінен бұрын кепілдік бере алмаса да, олардың қысқа мерзімде көрінетініне күмән жоқ.

Онлайн оқытуды тиімді енгізу көп уақыт пен ресурстарды, сондай-ақ сапалы онлайн білім беруді дамытуға мүдделі негізгі мүдделі тараптардың қолдауын талап етеді. Демек, қазіргі жағдайда университеттерге келесі негізгі міндеттерді шешуге тура келеді:

- Пандемияның қысқа және ұзақ мерзімді салдарын және күтілетін экономикалық құлдырауды болжау үшін байланысты тәуекелдерді ескере отырып, университет үшін Стратегиялық жоспарлауды әзірлеу.

- Студенттер мен оқытушыларды қолдау жүйесін дамыту: студенттер мен педагогикалық ұжымды қажетті құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету, онлайн білім беру аясында тренингтер мен семинар-тренингтер ұйымдастыру, педагогикалық ұжым арасында тәжірибе алмасу үшін жеке платформа құру, бейімделуде әдістемелік қолдау көрсету. Онлайн білім беру формаларына арналған бағдарламалар.

- Білім берудің жаңа форматы мен педагогикалық тәсілдерге сәйкес білімді бағалау тәртібі мен критерийлерін өзгерту.

- Тәжірибе және ресурстар алмасу үшін ұлттық және халықаралық деңгейдегі басқа университеттермен тығыз ынтымақтастық.

Жоғарыда аталған мәселелерді шешуде студенттер мен оқытушылар құрамының сапасына қанағаттанушылығына тұрақты сауалнама жүргізу маңызды рөл атқарады.

Сауалнамалар мен сауалнамалардың нәтижелері университеттерге білім беру бағдарламаларына өзгерістер енгізуге және білім мен көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыруға көмектеседі. Сондықтан бұл зерттеудің нәтижелері университеттерге пандемия кезіндегі қашықтықтан білім беруді енгізудің ағымдағы жағдайы және білім сапасы туралы құнды ақпарат бере алады. Сонымен қатар, олар болашақ зерттеулер үшін жақсы ресурс бола алады.

Университеттік қолдау

Қызметкерлердің, профессорлық-оқытушылық құрамның және студенттердің қашықтықтан білім беруге жылдам бейімделуі университеттің қажетті қолдау көрсету қабілеті мен дайындығына тікелей байланысты. 3 және 4-суреттерде білім беру үдерісіне қатысушыларға көрсетілетін қолдау түрлері мен көлемі көрсетілген.

Ең үлкен қолдау қызметкерлер үшін де, оқытушылар құрамы үшін де, студенттер үшін де оқыту курстарын ұйымдастыруда көрсетілді, бұл сәйкесінше 95 % және 73 % жауаптармен дәлелденді.

Студенттердің 72 %-ы қанағаттану сауалнамасын жүргізуді де атап өтті, бұл енгізілген жаңалықтар мен қабылданған шаралар туралы өзекті ақпарат пен кері байланыс алу үшін де өте маңызды.

Сонымен қатар, жауаптар бойынша профессорлық-оқытушылық құрам мен университет қызметкерлерінің 92 %-ы университеттердің онлайн кеңес беру және қолдау телефондары қызметін көрсететінін айтты.

Жалақы және оқу ақысы

Пандемия контекстіндегі маңызды мәселе қаржылық мәселе болды, өйткені карантин және мәжбүрлі өзін-өзі оқшаулау барлық қызмет көрсету салаларына және елдердің экономикасына үлкен әсер етті.

Мәселен, профессорлық-оқытушылық құрам мен университет қызметкерлерінің 48 %-ы жалақының өскенін атап өтсе, осы топтағы респонденттердің 7 %-ы жалақының төмендегенін көрсетті. Білім беру құнына келетін болсақ, көп жағдайда ол қашықтан оқытуға көшумен өзгерген жоқ, мұны студенттердің басым санының (87 %) жауаптары дәлелдейді. Алайда студенттердің 8 %-ы оқу ақысының өскенін және 5 %-ы оқу ақысының төмендегенін хабарлады [3].

Зерттеудің нәтижелері

Қашықтықтан оқытуды жүзеге асырудағы қиындықтар

Сауалнаманың келесі сұрағы респонденттерге қашықтықтан білім беру форматына көшу кезінде анықталған проблемаларды көрсетуді сұрады.

Жалпы алғанда, респонденттердің екі тобы да платформадағы үзілістерді негізгі проблема ретінде көрсетеді (ПОК/қызметкерлердің 85 % және студенттердің 62 %). Мұны платформалардың мындаған пайдаланушылардың бір уақытта жұмыс істеуіне арналмағандығымен түсіндіруге болады. Қашықтықтан оқытуға жаппай көшкенге дейін аздаған курстар мен модульдерді енгізу үшін платформалар пайдаланылды.

Профессорлар құрамы мен университет қызметкерлерінің 41 %-ы профессорлық-оқытушылық құрам мен студенттерге қажетті техникалық құрал-жабдықтардың жоқтығын да көрсетеді.

Қашықтықтан білім берудегі ең өзекті тақырыптардың бірі болып табылатын академиялық адалдықты бұзу, өйткені бұл формат студенттердің көбірек еркіндігін, оқыту және бағалау кезінде әртүрлі ақпарат көздеріне толық қол жеткізуді, сондай-ақ студенттер тарапынан әлдеқайда аз бақылауды білдіреді. Мұғалімдер, бұл мұғалімдердің 25 % проблемасы ретінде атап өтілді.

Студенттердің 34 %-ы айтарлықтай қиындықтар байқалмағанын атап өтті. Ең аз мәселе – дербес компьютермен жұмыс істеуді жеткіліксіз білу.

Респонденттердің көпшілігі (оқытушылар құрамының/қызметкерлердің 62 %-ы және студенттердің 51 %-ы) оқу жүктемесінің артқанын атап өтеді. Жалпы, бұл таңқаларлық емес, өйткені қашықтағы форматқа көшу осы процеске қатысушылардың барлығынан тез бейімделу, оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер мен тәсілдермен танысу, уақытты басқару бойынша жұмыс істеу және олардың нәтижелері үшін жауапкершілікті арттыруды талап етті.

Екінші жағынан, оқытушылар құрамының/қызметкерлердің 37 %-ы және студенттердің 36 %-ы оқу жүктемесінің өзгеріссіз қалғанын көрсетеді.

Педагогикалық ұжымның жүктемесінің артуы студенттердің оқу қызметінің барлық түрлерін қамтамасыз ету және олардың оқу нәтижелерін жүйелі түрде бақылау үшін электрондық ресурстарды әзірлеу қажеттілігімен байланысты болуы мүмкін.

Қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері

Студенттерге қол жетімді мүмкіндіктер туралы бөлек сұрақ қойылды. Студенттердің 74 %-ы мұғалімдермен үнемі байланыста болу мүмкіндігін атап өтеді. Сонымен қатар, бейне семинарларға қатысу, тікелей лекцияларды көру және жеке кабинетіңіздегі үлгерімді бақылау студенттер арасында орташа есеппен респонденттердің 62 %-ын атап өтеді.

Алынған мәліметтерге сәйкес, пандемияның оқу мен оқыту үдерісіне теріс әсер еткеніне қарамастан, студенттерге көптеген басқа мүмкіндіктер де қолжетімді болды деп қорытынды жасауға болады.

Қашықтықтан оқытудың/оқытудың негізгі артықшылықтары

Профессорлар құрамы мен университет ұжымы арасында студенттердің ойлау қабілетін дамытып, олардың дербестігінің артуы қашықтықтан оқытуға көшудің артықшылығы ретінде атап өтілді.

Тұлға және кәсіби даму тұрғысынан педагогикалық ұжым цифрлық дағдылар мен цифрлық сауаттылыққа оқытуды, бос уақытты көбейту арқылы шығармашылықпен айналысу және өзін-өзі дамыту мүмкіндігін атап өтті.

Білім берудің сапасы мен мазмұнына тоқталған профессорлық-оқытушылар құрамы материалдың сапасы жоғарылағанын, заманауи бағдарламалық-техникалық құралдарды пайдалану электронды білім беруді

тиімдірек ететінін атап өтеді. Жаңа технологиялар көрнекі ақпаратты жарқын және жарқын етеді.

Студенттер, өз кезегінде, тәуелсіздік пен оқу нәтижелеріне жауапкершіліктің дамуын, бос уақытын және онлайн кітапханаға қолжетімділікті арттырады.

Респонденттердің екі тобы да университетке барар жолда уақытты ысырап ету қажеттілігінің жоқтығын оң жағдай ретінде атап өтеді.

Оқыту/оқытудың қашықтағы түрінің негізгі кемшіліктері

Педагогикалық ұжымның қашықтан оқытудың жетіспеушілігі ретінде адам-гуманитарлық ғылымдар саласындағы маңызды құзыреттердің бірі болып табылатын жеке қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестіктің болмауы жиі атап өтіледі. Атап айтқанда, білім беру функциялары жұмыс істемейді, эмоционалдылық жоғалады, бұл коммуникативті құзыреттіліктерге теріс әсер етеді.

Сондай-ақ профессорлық-оқытушылық құрам жаратылыстану факультеттері үшін тәжірибелік-бағдарлы оқыту мен эксперименттік жұмыстарды жүргізу мүмкіндіктерінің азайғанын атап өтті [4].

Техникалық мәселелер жеке тармақ ретінде атап өтілді - педагогикалық ұжымның кейбір өкілдері интернет пен прокуратураның сапасына, компьютерде жұмыс уақытының ұлғаюына, студенттердің көп ағынына, бақылау қабілетінің жоқтығына қанағаттанбайды. Сыныпта нақты уақыттағы барлық адамдар.

Сонымен қатар, жауаптардың ішінде психологиялық жайсыздық тыңдаушылар тек студенттер ғана емес, сонымен қатар сырттан келгендер де болуы мүмкін екендігі, студенттермен байланыс орнатуға қажетті аудитория атмосферасының болмауы атап өтіледі.

Сондай-ақ студенттер компьютер алдында ұзақ отырудың физикалық ыңғайсыздығын және мұғалімдермен жанды байланыстың жоқтығын, жалпы пікірталастарға қатысудың қиындығын және барлық студенттерді оқу процесіне тартудың кемшіліктерін атап өтеді.

Кейбір студенттер қашықтықтан оқыту кезінде өзін-өзі көрсетудегі қиындықтарды, шығармашылық белсенділіктің жоқтығын атап көрсетеді. Айта кету керек, көптеген студенттер қашықтықтан оқытуға көшудің негізгі кемшілігі ретінде әлеуметтік өмірдің жоқтығын атап өтеді. Білім беру мекемесіндегі негізгі өзгерістер оқыту мен оқудың қашықтан түріне көшумен байланысты.

Жалпы, университетте орын алған өзгерістер туралы айтатын болсақ, біз барлық құрылымдық бөлімшелердің ұтқырлығын, оқытушылар, қызметкерлер мен студенттердің цифрлық және компьютерлік

сауаттылығының артқанын, кездесулер санының азайып, оқу жүктемесінің артқанын атап өтеміз. Мұғалімдер мен студенттерге қатысты. Қашықтықтан білім беру де айтарлықтай кеңейді Профессорлық-оқытушылық құрамның, қызметкерлердің және студенттердің қашықтан курстарда қосымша оқудан өтуіне және әртүрлі бағыттар бойынша біліктілігін арттыруға мүмкіндіктер.

Қашықтықтан білім беруді одан әрі дамыту бойынша ұсыныстар

Педагогикалық ұжымның ұсыныстарының ішінде мұғалімдердің академиялық еркіндігін арттыру, заманауи технологияларға оқыту, бақылаудың тиімділігін арттыру үшін прокурорлық жүйені күшейту бар.

Педагогикалық ұжым қашықтан білім берудің бірыңғай стандарты мен бірыңғай қазақстандық жүйесін құру үшін республикалық деңгейде нормативтік талаптарды әзірлеу қажеттігін атап өтеді.

Оқушылар өз кезегінде оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында оқытудың интерактивті әдістерін кеңінен қолдануды ұсынады.

Болашақ зерттеулерге ұсыныстар

Жүргізілген зерттеулердің белгілі бір шектеулері бар, олар сонымен бірге болашақта осы мәселені зерттеудің перспективалық бағыттарын көрсетеді.

Біріншіден, Ковид-19 пандемиясының білім беру мен оқытудың әртүрлі салаларына әсері туралы сауалнама респонденттерді оқыту бағытын ескермеді. Сондықтан практиканы ұйымдастырудағы қиындықтарды ең алдымен медициналық техникалық және шығармашылық мамандықтардың студенттері бастан өткерді деп болжауға болады.

Екіншіден, қашықтан оқытуда студенттердің кездесетін проблемалары туралы сауалнама барысында респонденттердің әлеуметтік-экономикалық жағдайы бағаланбаған. Әлеуметтік тұрғыдан осал топтардағы студенттердің технологияға қол жеткізуі шектеулі болуы мүмкін, бұл кейіннен оқу нәтижелеріне әсер етуі мүмкін.

Қорытынды

Профессор-оқытушылар құрамы кездесетін қиындықтардың түрлері ретінде қажетті техникалық құрал-жабдықтардың жоқтығы және академиялық адалдықтың бұзылуы да атап өтілді. Сонымен қатар, респонденттер әлеуметтік өзара әрекеттестіктің маңыздылығын және бетпест сөйлесудің болмауы коммуникация дағдыларына кері әсерін тигізетінін атап өтті. Жалпы алғанда, қашықтағы формат қиындықтарды тудырып қана қоймай, сонымен қатар осы процеске қатысушылардың барлығынан жылдам бейімделу қабілетін талап етті, бұл жұмыс көлемін айтарлықтай арттырды.

Пандемия білім беру саласында әкелген қиындықтарға қарамастан, қашықтықтан оқыту мүмкіндіктерін атап өту маңызды. Бұл сауалнамаға қатысқан студенттер өздерінің жеке кабинетінде оқытушыларымен

байланыста болуға, дәрістерді қайталауға және олардың үлгерімін үнемі бақылауға көбірек мүмкіндіктерге ие болғанын атап өтті. Олар атап өтеді күнделікті істерін жоспарлауда неғұрлым тәуелсіз және бастады.

Бос уақытын көбейту арқылы шығармашылықпен айналысу және өзін-өзі дамыту. Педагогтар заманауи технологияларды қолдану материалды ұсыну мен оқытуды тиімді ететінін атап өтеді.

Жалпы, бұл зерттеу қазақстандық жоғары оқу орындарының қашықтан оқытуды белгілі бір қиындықтармен бейімдеп жатқанын көрсетеді. Дегенмен, нәтиже көрсеткендей, бұл процестің белгілі бір оң жақтары да болды. Мұғалімдердің академиялық еркіндігін арттыру, заманауи технологияларға оқыту, бақылау жүйесін күшейту және оқытудың интерактивті әдістерін кеңінен пайдалану сияқты педагогикалық ұжым мен қызметкерлердің ұсыныстары мен тілектерін ескерсек, онда тиімді және тиімді деп қорытынды жасауға болады. Болашақта қашықтықтан оқыту бағдарламаларын табысты жүзеге асыру әбден мүмкін.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Huang, R. H. және т.б.** Кампустың жабылуы кезінде икемді оқыту бойынша нұсқаулық : COVID-19 індеті кезінде жоғары білімнің курстық сапасын қамтамасыз ету // Пекин : Бейжің қалыпты университетінің Smart оқыту институты. – 2020 ж.

2 **Martel, M.** АҚШ-тың жоғары оқу орындарына COVID-19 әсері // Төтенше жағдайға жауап беруден студенттердің болашақ ұтқырлығын жоспарлауға. – 2020 ж. [Электронды ресурс]. – <https://bit.ly/2zVxewC>.

3 IESALC U. COVID-19 және жоғары білім: бүгін және ертең. Әсерді талдау, саясаттық жауаптар және ұсыныстар. – 2020 ж.

4 **Маринони, Г., Вант Лэнд, Х., Дженсен, Т.** Ковид-19-ның бүкіл әлемдегі жоғары білімге әсері // IAU Global Survey Report. – 2020 ж.

5 **Зиятдинова, Ф. Г.** Образование и наука в трансформирующемся обществе // Социологические исследования. – 1998. – № 11. – С. 66–71.

6 **Adler, A.** The Value concept in sociologie // Amer J. Soc. 1956-62. – № 3. – P. 272–279.

7 **Домбинская, М. Г.** Современное высшее образование : основные тенденции развития. – М. : Изд-во МГУ, 1996.

8 **Абма, Ж. С., Мартинес, Г. М.** Бездетность среди пожилых женщин в Соединенных Штатах : тенденции и профили // Журнал брака и семьи. – 68 (4). – 2006. – С. 1045–1056.

9 **Олдрич, Н. Е., Клифф, Ж. Е.** Всестороннее влияние семьи на предпринимательство : к перспективе семейной принадлежности // Журнал Business Venturing. –18 (5). – 2003. – С. 573–596.

10 **Андерсон, Н., Хьюз, К. Д.** Бизнес по уходу : самостоятельная занятость женщин и рыночная реализация ухода. Гендерная работа и организация. – 17 (4). – 2010. – С. 381–405.

REFERENCES

1 **Huang, R. H. et al.** Guidelines for flexible learning during campus closures : Ensuring course quality in higher education during the COVID-19 epidemic // Beijing : Smart Learning Institute, Beijing Normal University. – 2020.

2 **Martel, M.** Impact of COVID-19 on US universities // To plan the future mobility of students from emergency response [Electronic resource]. – <https://bit.ly/2zVxewC>. – 2020.

3 IESALC U. COVID-19 and higher education : today and tomorrow. Impact analysis, policy responses and recommendations. – 2020.

4 **Marinoni, G., Vant Land, H., Jensen, T.** The impact of Covid-19 on higher education around the world // IAU Global Survey Report. – 2020.

5 **Ziyatdinova, F. G.** Education and science in a transforming society // Sociological research. – 1998. – No. 11. – P. 66–71.

6 **Adler, A.** The Value concept in sociologie // Amer J. Soc. – 1956-62. – № 3. – P. 272–279.

7 **Dombinskaya, M. G.** Modern higher education : main development trends. – Moscow : Publishing House of Moscow State University, 1996.

8 **Abma, J. C., Martinez, G. M.** Childlessness among older women in the United States: trends and profiles // Journal of Marriage and Family. – 68(4). – 2006. – P. 1045–1056.

9 **Aldrich, H. E., Cliff, J. E.** The comprehensive influence of the family on entrepreneurship : towards the perspective of family affiliation //Journal of Business Venturing. – 18(5). – 2003. – P. 573–596.

10 **Anderson, N., Hughes, K. D.** The care business : women’s self-employment and the marketing of care. Gender work and organization. – 17(4). – 2010. – P. 381–405.

Материал 21.03.22 баспаға түсті.

*Б. Е. Эбен¹, Д. К. Бурханова²

^{1,2}Казахский национальный университет имени аль-Фараби,

Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 21.03.22.

СОЦИАЛЬНАЯ АДАПТАЦИЯ РАБОТНИКОВ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19 В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ КАЗАХСТАНА

В данной статье автор рассматривает пандемию COVID-19, которая затронула все отрасли экономики, изменила социальную адаптацию работников и коренным образом изменила наш традиционный образ жизни. Последующая блокада научила всех нас новому образу жизни. В результате в этот период многие социальные и профессиональные сферы не только устояли, но и адаптировались к новой реальности. Хотя инстинкт самосохранения был важен при преодолении новых вызовов в условиях пандемии, коллективность и скорость принятия решений сыграли более важную роль. Высшее образование стало одной из наиболее пострадавших от пандемии сфер. Более того, он был одним из тех, кто не был готов перевести свою деятельность в онлайн-формат. С этой целью в ноябре 2020 года Независимым агентством по обеспечению качества в образовании (НКАО) был проведен опрос двух фокус-групп: сотрудников и ППС и студентов вузов Республики Казахстан. Понятно, что влияние всех мер и действий, предпринятых мировым сообществом для поддержки высшего образования, еще не оценено. Однако анализировать меры по укреплению системы высшего образования, которая кардинально не изменилась, можно только в условиях мирового кризиса.

Ключевые слова: COVID-19, высшее образование, кадры, социальная адаптация, условия работникам.

*B. Aben¹, D. K. Burkhanova²

^{1,2}Al-Farabi Kazakh National University,

Republic of Kazakhstan, Almaty.

Material received on 21.03.22.

SOCIAL ADAPTATION OF EMPLOYEES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC IN THE HIGHER EDUCATION OF KAZAKHSTAN

In this article, the autor examines the COVID-19 pandemic that affected all sectors of the economy, changed the social adaptation of workers and radically changed our traditional way of life. The subsequent blockade taught us all a new way of life. As a result, during this period, many social and professional spheres not only resisted, but also adapted to the new reality. Although the instinct for self-preservation was important in overcoming new challenges in a pandemic, the collective and speed of decision-making played a more important role. Higher education was one of the areas most affected by the pandemic. Moreover, it was not ready to transfer their activities to the online format. To this end, in November 2020, the Independent Agency for Quality Assurance in Education (IQAA) conducted a study in two focus groups: staff and faculty, and university students in the Republic of Kazakhstan. It is clear that the impact of all the measures and actions taken by the world community to support higher education has not yet been assessed. However, it is possible to analyze the measures taken to strengthen the system of higher education, which has not changed radically, and only in the context of the global crisis.

Keywords: COVID-19, higher education, staff, social adaptation, conditions for employees.

Теруге 21.03.2022 ж. жіберілді. Басуға 30.03.2022 ж. қол қойылды.
Электронды баспа
1,99 Мб RAM
Шартты баспа табағы 5,52.
Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.
Компьютерде беттеген: З. С. Исакова
Корректор: А. Р. Омарова
Тапсырыс № 3906

Сдано в набор 21.03.2022 г. Подписано в печать 30.03.2022 г.
Электронное издание
1,99 Мб RAM
Услпеч.л. 5,52. Тираж 300 экз. Цена договорная.
Компьютерная верстка: Исакова З. С.
Корректор: А. Р. Омарова
Заказ № 3906

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.
8 (7182) 67-36-69
e-mail: kereku@tou.edu.kz
vestnik-humanitar.tou.edu.kz